

FILANTROPIE

2. tutorial

-
- Chudoba – dříve nedostatek podílu na moci, nyní nedostatek hmotného bohatství
  - Do r. 1500 – hlavní roli osobní formy svépomoci a almužnictví
  - Po r. 1500 odklon od osobních vztahů k abstraktnějším formám sociálních vztahů, k řešením právně fixovaným (viz Samaritánovo dilema a jeho řešení)

Labore nutrior, labore plector

Imperativ práce a prevence zahálky

- Hesiodos – Práce a dny
- Perikles – Program veřejných prací
- Práce – labor – travail - ararbeit
- Starý zákon – podíl chudých, sabatická léta
- Nový zákon – „Nechce-li někdo pracovat, ať také nejí“
- Benediktova řehole (kol. 529?) – Ora et labora

Tři příklady reforem městské chudinské péče

- Paříž – povinná chudinská daň a testování vhodnosti příjemců
- Benátky – dočasná daň, decentralizovaný systém pomoci, vypovídání žebráků z města
- Ypres – decentralizovaný systém s dobrovolnými příspěvky pod kontrolou městské samosprávy

Poor Law a pracovní domy

- Poor Law (1531) – povinnost starat se o chudé přechází na municipální orgány
- Hlavním prostředkem realizace *domy nápravy a pracovní domy*, první z nich stál v Bridewellu
- Kritika foucaultovské narace – pracovní domy nebyly nástroji nové sociální marginalizace, ale spíše projevem starého vládního paternalismu
- (Harrington: Escape from the Great Confinement)
- I velké osoby dobročinnosti 17. století věnovaly své síly a majetek rozvoji pracovních domů jako prospěšné instituci pro pomoc chudým,
- Thomas Firmin (1632 – 1697)

Merkantelistická doktrína

- Soustava doporučení pro hospodářskou politiku státu
- Doktrína obchodní bilance
  - Obchodní ochranářství
  - Specifická struktura vývozu a dovozu
  - Mzdy, populace a spotřeba

-
- Myšlenka nulového součtu
  - Podpora růstu populace, nízkých mezd a nízké spotřeby
  - Bohatý stát chudých lidí

Imperativ práce dnes

- Veřejně prospěšné práce
- Společensky účelná pracovní místa
- Rekvalifikace

Půjčka jako dobročinnost

- Zákaz úroku – půjčka jako mutuum
- Zisk z půjčky se neodvíjel z úroku, ale od různých mezních užitků.
- Postupné rozdělení pravidel pro obchod a pravidel pro soužití pospolitosti
- tj. statky určené ke spotřebě nemohou být půjčovány na úrok, statky určené k užívání mohou být spojeny s formou renty
- Mutuum x foenus x foenus nauticum

- Od. 12. století rozvoj obchodu
- Mutuum x damnum emergens x cambium x poena detentori x pignus (mort-gage)
- Koncept nákladů obětovaných příležitosti, tzv. *lucrum cessans*
- Úrok dovolen u obchodních transakcí při sdíleném riziku (podíl na zisku) nebo u *monte communale* (půjčky nucené a splátky opožděné)
- Florentské *catasto* (1427) – 78% toskánských rolnických rodin si půjčilo od jiných křesťanů, pouze 22% domácností si půjčilo u židovských peněžíků
- Drobné půjčky – 45 – 50% (Gubio)

Historie dobročinných fondů

- *Eranos* ve starověkých Aténách
- Alimenta
- Císař Augustus (31 př. Kr. – 14 po Kr.) – fond z majetku zabaveného zločincům na půjčky za zástavu
- Monte

Alimenta

- Hmotná podpora sirotků a dětí z chudších rodin podpořena za císaře Nerva
- Traianus založil státní alimentační fond a alimentace se rozšířila plošněji.
- Z fondu se poskytovaly půjčky na pronájem půdy za obvykle 5% úrok, z úrokových výnosů se vyplácely dávky
- Chlapci 16 sesterciů, dívky 12 sesterciů měsíčně
- Alimenta pokračovala i ve 2. a 3. stol. po Kr., je o nich ale málo záznamů
- Za Antonina Pia po smrti jeho zbožštěné ženy Faustiny vznikl fond na podporu neprivilegovaných mladých dívek

- Denár z doby Traianovi, oslavující Traiana a systém alimenta
- IMP TRAIANO AVG GER DAC P M TR P COS VI P P
- S P Q R OPTIMO PRINCIPI ALIM ITAL

OBLIGATIONE MEDIORVM OB HS DICENS QVADRAGINTA QVINTOR MILIA VI CX INDVIGENTIA OPTIMI MAXIMI QVE PRINCIPI SIMPERIALI SVAVI
 STANTIA AVGVSTI GERMANICI DACICI IVRIS IVRELLA QVI ALIARVM INTRA REGIOMI FLICHTIA MONTI COLV IN STINGILOS HSXVIN FHS XLVII ENHIGITIMAF NXXIV SINGHSXII N FHS IV DCCXXCVI SVVRIVS FHS CXLIV SPVRIA LHS CX
 IN ANNA PELLICE P. QVALLER 1508 SORTIS SVPRASCRITAE

The main body of the document contains several columns of extremely dense, small Latin text, which is largely illegible due to the poor condition of the parchment. The text appears to be organized into distinct sections or columns, possibly representing different parts of a legal or administrative record.

Historie dobročinných fondů

- *Eranos* ve starověkých Aténách
- Alimenta
- Císař Augustus (31 př. Kr. – 14 po Kr.) – fond z majetku zabaveného zločincům na půjčky za zástavu
- Monte

Monte di pietà – půjčka jako dobročinnost

- Kořen evropského drobného bankovníctví
- Cílem „půjčovat chudým osobám s tak nízkým úrokem, jak je to jen možné“
- Zastavárny, půjčující na mírný úrok
- Belgie, Francie, Portugalsko, Mexiko
- André Breton, Michelangelo, Savonarola, Adam Smith

- Zdeněk Kalista – Česká barokní pout'
- poutní místo Bozkov
- „ z peněz vybraných v poutním kostelíku se vytváří jakási záložna, která pomáhá chudým podhorským hospodářům.“

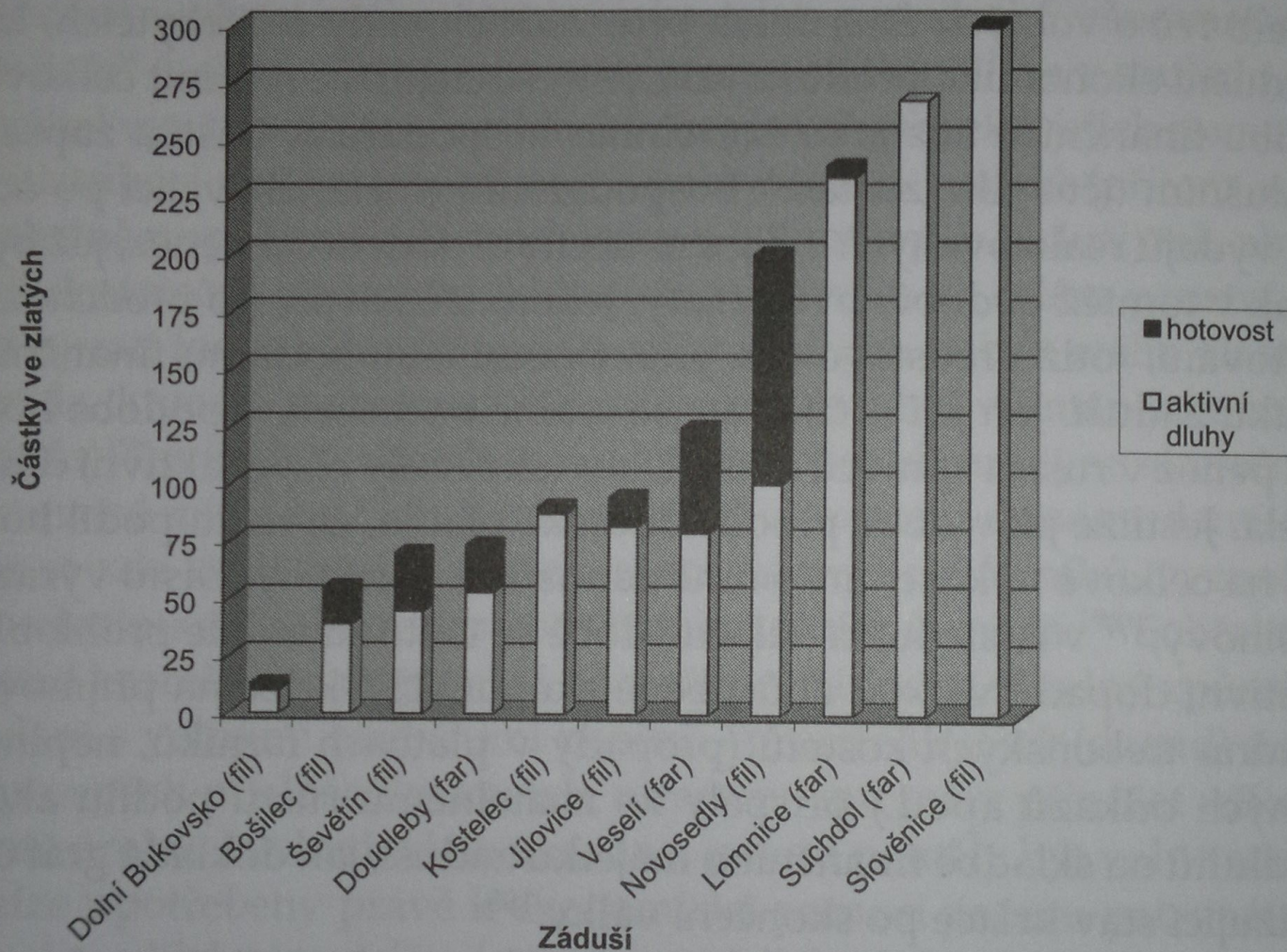
- Beneficium – souhrn obchodů a majetkových práv sloužících k obživě faráře
- Záduší – kostelní jmění, určené pro potřeby kostela a údržbu jeho budovy
  - Záduší mělo vlastního správce

- Záduší – pozemky (obvykle pronajímány za stálý plat nebo podíl na úrodě – $1/3$ či $1/4$; přednostní nájem pozemku (kostelníkoví, kantorovi), doporučení, aby pozemky byly opakovaně pronajímány po třech letech co nejvýhodněji), železné krávy – byly vázány na nemovitost, stálé platy (peněžní i naturální (vosk na světlo, pšenice na hostie), poddaní (robotní práce)

- Správa kostelního majetku (záduší) formou spoluúčasti farnosti (kostelníci), patrona a církevních orgánů
- Vliv na nakládání s kostelními penězi měli i zástupci obecní samosprávy (rychtář), zejména ve městech
- V prvním desetiletí třicetileté války doklady o záduší mizí

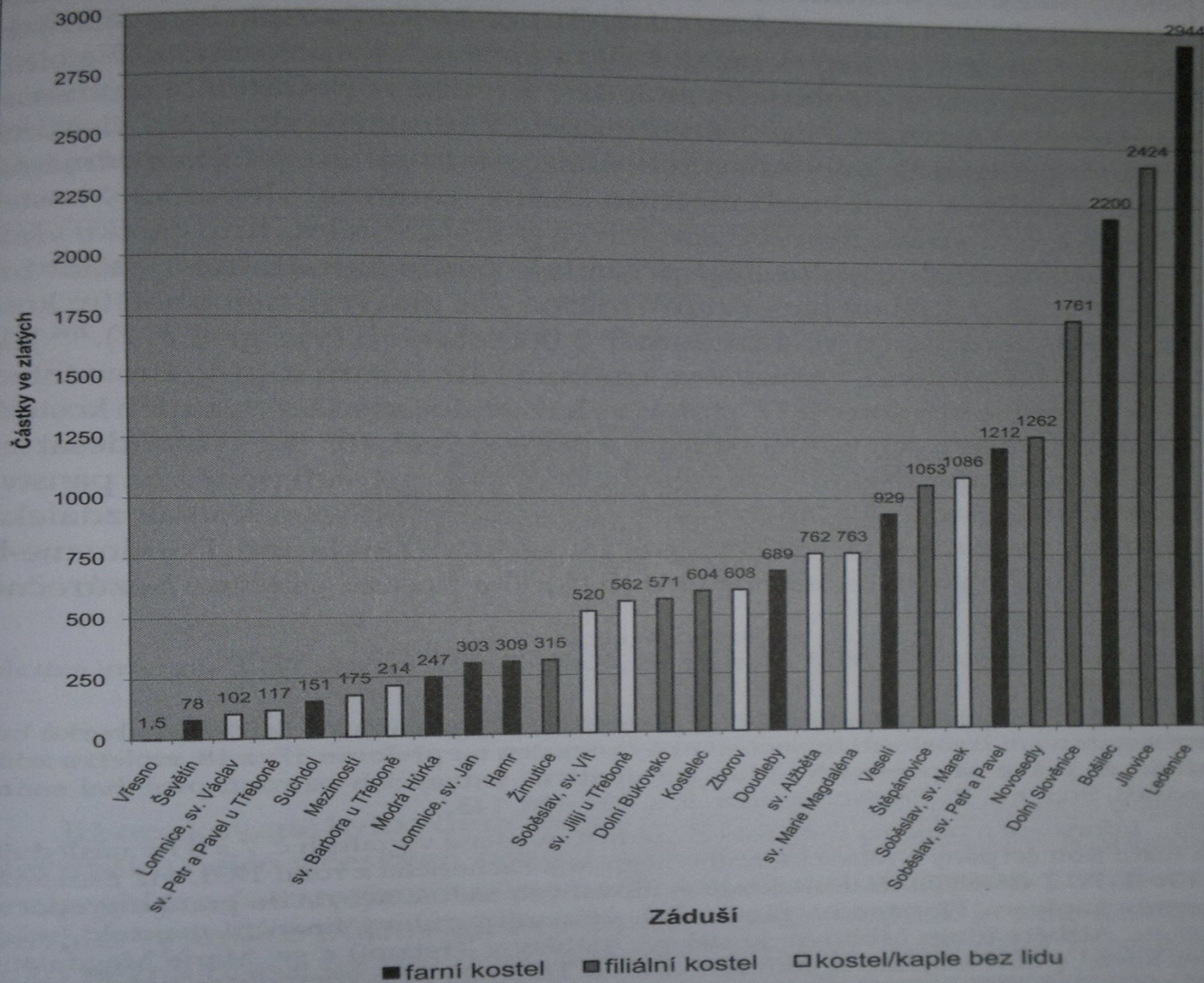
- Na třeboňském panství v 60. letech 17. století přechází hotovost záduší na vrchnostenský úřad, do správy hejtmana panství.
- Uložení zádušních peněz u vrchnostenských úřadů se kolem roku 1700 stává v Čechách normou
  - Posílení bezpečnosti
  - Profesionalizace
  - Centralizace
- Spor s církevními představenými o správu záduší řeší reskript z 9. října 1724
  - Zde potvrzen princip tradiční farní pokladny s třemi zámky
  - Pokladna mohla být uložena v kostele nebo vrchnostenském sídle
  - Každoroční skládání kostelních účtů za účasti patrona, faráře, vikáře a kostelníka

Graf č. 6: Složení finančního majetku třeboňských kostelů roku 1651

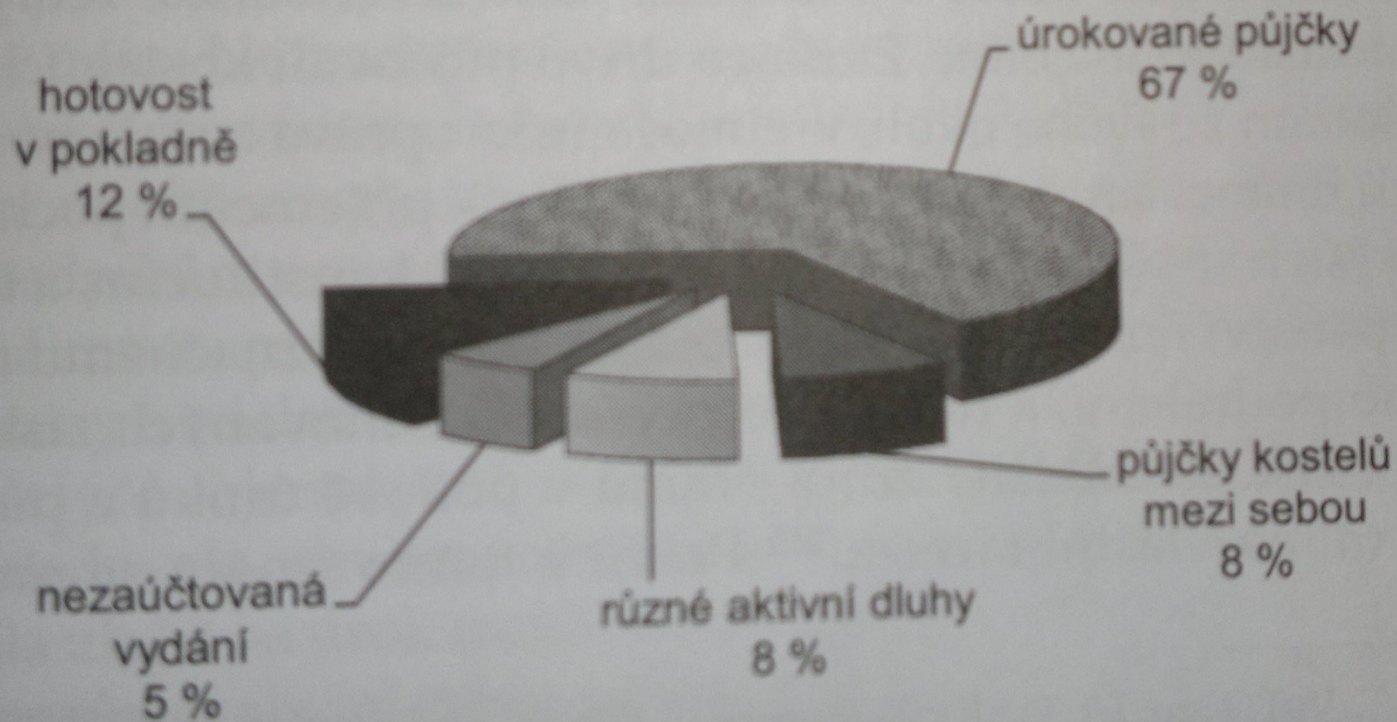

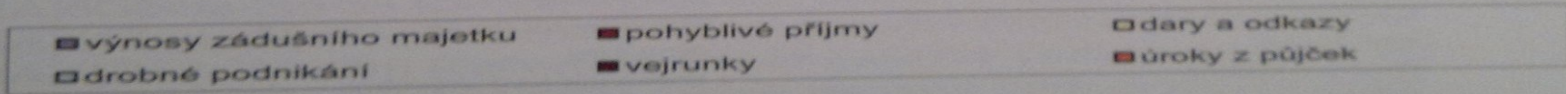
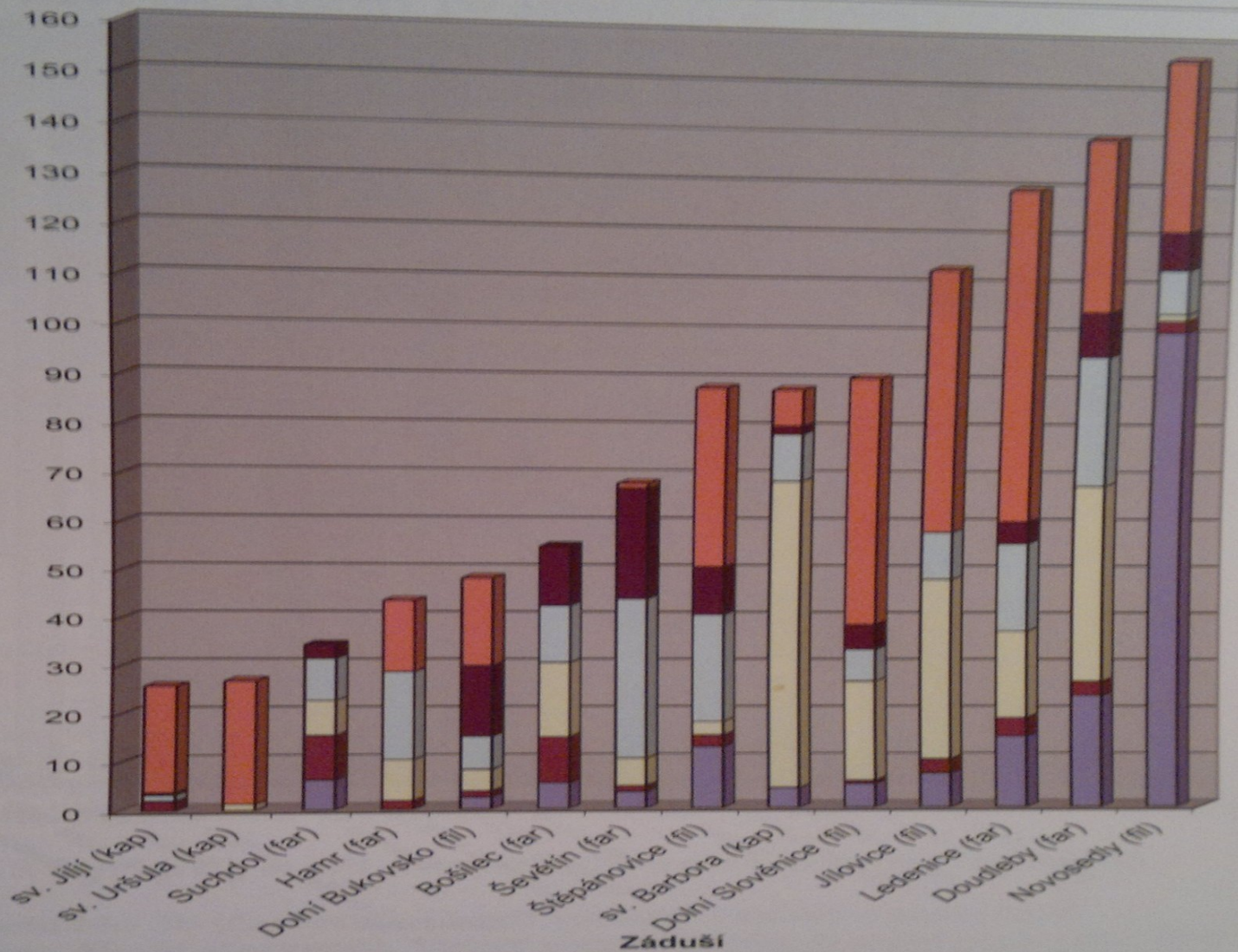
Graf č. 7: Finanční majetek třeboňských kostelů roku 1731

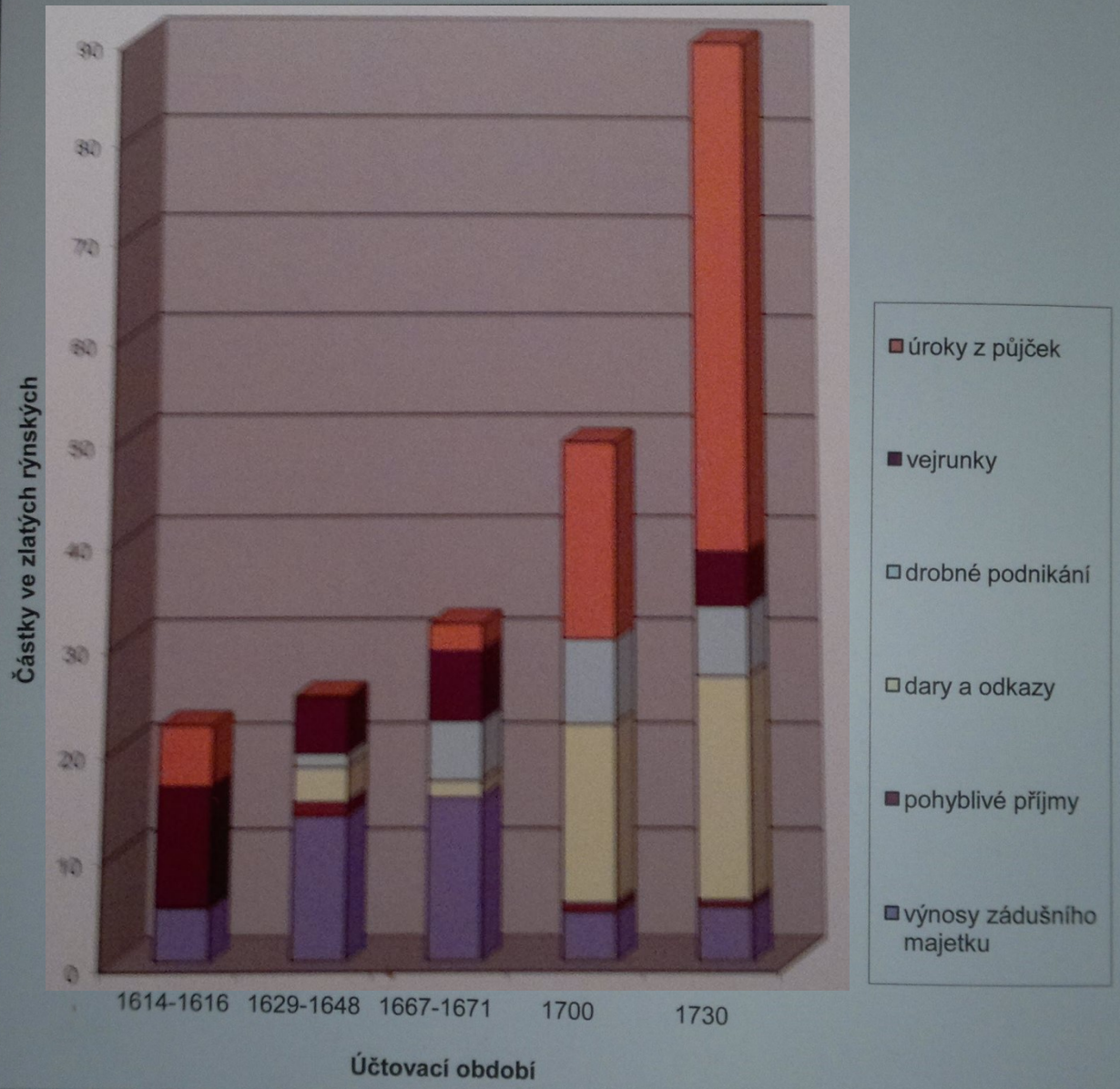
Graf č. 8: Struktura zůstatků finančního hospodaření třeboňských kostelů roku 1731

Částky ve zlatých rýnských

14. Struktura příjmů třeboňských záduší roku 1730

13. Vývoj průměrných ročních příjmů kostela v Dolních Slověnicích 1614–1730

Svatováclavská záložna

- 30. 5. 1872 založena, cílem finančně zabezpečovat střední stav v Praze a blízkém okolí
- Rychlý start – během dvou měsíců 156 členů, 133 vkladatelů a úločky 60 000 zlatých
- O rok později se aktivity rozšířily i o zastavárnu
- Právní forma družstva s ručením neomezeným
- Bez problémů přežila hospodářskou krizi 70. let, investovala do nemovitostí, podporovala katolické i jiné aktivity (Mánes)
- Vklady roku 1901 přesáhly 16,4 milionu K.

- 22.3. 1902 umírá cestu vlakem vrchní účetní Josef Ort
- První kontroly odhalují schodky v zastavárně, falšované účetní knihy ale neumožňují zpočátku stanovit přesnou ztrátu
- Po půl roce byl celkový schodek vyčíslen na 7,9 milionu K
- Likvidace – vznikly nové ústavy, které postupně přebíraly vklady Svatováclavské záložny

-
- „Na zázraky musíme věřit já i Vy, ale peníze na ně ukládat nemusíme.“

Janov – dobročinnost z lásky k vlasti

- Městská republika zmítaná dluhy
- Vznik instituce San Giorgio
- Podílníky i dobročinné instituce
- Soukromí dobrodinci věnovali své podíly na úhradu dluhu
- Francesco Vivaldi – za svůj přínos získal sochu
- Četní následníci

UTOPICKÉ SYSTÉMY

Jezuitské redukce

- Jezuité přišli na kontinent 1549
- Do podmínek Jižní Ameriky byl aplikován evropský feudální systém – tzv. Encomienda
  - Dvě podoby – mita a yanacona
- Po roce 1611 začaly vznikat první redukce
- Jezuitské redukce byly ze systému encomienda vyňaty
- Vznik v odlehlé oblasti mimo dosah conquistadorů

Treaty of Tordesillas, 1494

- Nově budované redukce hlouběji ve vnitrozemí, nutnost zřídit vlastní ozbrojené oddíly – 1638
- 1649 – dekret vyjímající redukce z encomiendy
- Mezi lety 1622 – 1652 bylo zničeno 38 redukcí, dalších 22 funkčních založeno v bezpečnějších oblastech. Do roku 1707 přibylo 8 dalších

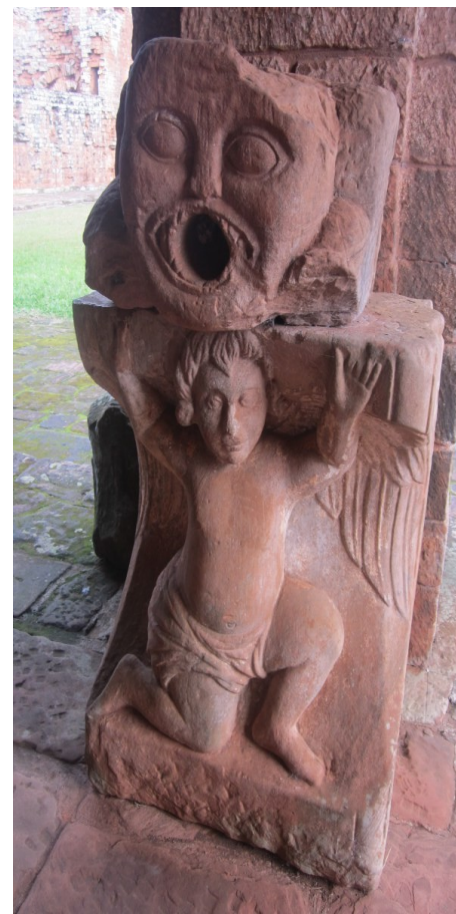
Správa

- Struktury jezuitského řádu
  - Generál řádu – provinciál – consultores - superior
  - Cura, compañero, koadjutor
- Struktury samosprávy obce
  - cabildo
- Struktury indiánského kmene
  - náčelníci
- Celkový počet jezuitů v redukcích nebyl více jak 90, počet indiánů kolem 100 000.

Ekonomika

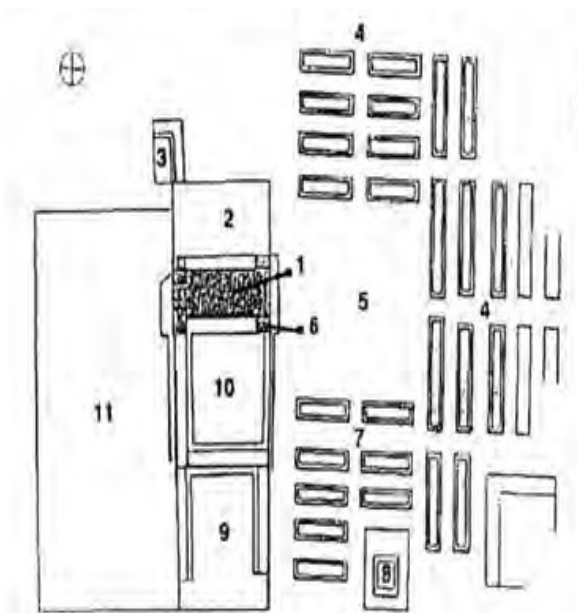
- Základem veřejné vlastnictví výrobních prostředků v kombinaci se soukromým vlastnictvím
- Všeobecná pracovní povinnost pro práce schopné v produktivním věku
- Vývoj ekonomiky redukcí metodou pokus-omyl
- Soukromé hospodaření doplněno veřejným

- Platba daně králi – 1 pesso ve stříbře na muže a rok, později paušál
  - Yerba maté
  - Plátno
- Chov dobytka
- Řemesla
- Kulturní aktivity

- Veřejné služby
  - Vodovod a kanalizace, mlýn a pekárna, nemocnice, bydlení
- Školství

- Jezuitská misie
San Ignacio Mini**
- 1 kostel
  - 2 hřbitov
  - 3 dům vdov a špitál
  - 4 obydlí indiánů
  - 5 náměstí
  - 6 kaple
  - 7 obydlí indiánů
  - 8 káznice
  - 9 dvůr řemeslníků
  - 10 dvůr, rezidence a školy
  - 11 zahrada

Budovali Utopii?

- Vše, co je na redukcích svérázné, vzniklo jako důsledek vnějších tlaků
  - Izolace jako způsob zajištění bezpečnosti a zachování morálky
  - Politická autonomie v důsledku politických změn v Evropě
  - Veřejné vlastnictví se stalo doplněním vlastnictví soukromého, protože soukromé hospodaření nebylo schopno zajistit všechny potřeby komunity

Děkuji za pozornost.

Dvě tváře Adama Smithe?

Teorie mravních citů vs. Pojednání o podstatě a původu

- Základem ^{Práce – labor – travail – arbeit} lidského jednání ~~lehnutí~~ k reciprocitě
- Směny společenské (osobní) a směny tržní (neosobní)
- (resp. rozvinutí scholastické tradice dvou typů spravedlnosti – komutativní a distributivní)

Adam Smith

Teorie mravních citů vs. Pojednání o podstatě a původu

- Systémy, z nichž princip schvalování je odvozen od sebelásky
- Systémy, které činí principem schvalování rozum
- Systémy, z které činí principem schvalování cit

Vznik moderní filantropie

- Charita – tišení bolesti
  - x
- Filantropie – léčba nemoci
- Moderní filantropie se rodí v Londýně v okamžiku, kdy občansky smýšlející jednotlivci přejali pro dobročinné účely akciovou společnost
  - Akademie
  - Čtenářské společnosti
  - Obecně prospěšné společnosti

American way

- Amerika prochází ve zkráceném cyklu tím, čím kontinentální Evropa
- Mezi prvními osadníky puritáni z Anglie, založili osadu Plymouth (1620) a jeho okolí (1629)
- John Winthrop a „Město na kopci“

Americká tradice charity

- John Winthrop – náboženský vůdce
- Massachusetts Bay Company v roli vlády
- Dobročinnost probíhala v rámci komunity
  - Individuální osobní péče hmotného charakteru
  - Výpomoc v rámci komunity (sirotci, staří lidé)
  - Vliv kontinentální tradice – disciplína, místní x cizí, zasloužilí x nezasloužilí
- S rostoucím vlivem obchodního étosu (po polovině 18. století) posun ve vnímání charity od všeobecné bratrské lásky k almužnictví

Znovuobjevení prevence zahálky

- 20. a 30. léta 19. století poznamenána turbulentním rozvojem raného kapitalismu
- Narušování homogenních komunit, růst počtu nezaměstnaných → strach z chudých
- Chudoba začala být považována za důsledek lehkomyšlnosti a neřesti
- Tradiční problém měl tradiční řešení – vytěsnění chudých mimo komunitu, do pracovních domů a chudobinců

Americká tradice filantropie

- Benjamin Franklin (1706-1790) – „Nejlepší službou Bohu je činit dobro člověku“
- Ujal se vytváření společností zaměřených na obecné blaho
- Usiloval o odstranění chudoby tak, že pomáhal chudým, aby si pomohli sami

Velká dobročinná hnutí 1. pol. 19. stol.

- „Dobročinnost souvisí se sebezdokonalováním“
  - Rozšíření myšlenky příchodu Posledního soudu –Millennialismus
  - Odmítnutí nauky o predestinaci – jednotlivec nyní mohl radikálně změnit (nejen) svůj osud
-
- Východiska pro dvě velká společenská hnutí – Hnutí za abstinenci a hnutí za zrušení otroctví

Hnutí za abstinenci

- Skutečný sociální problém
- Hnutí přesvědčovalo prostřednictvím racionálních argumentů, nikoliv prostřednictvím zákonné prohibice (až na pokus v 60. letech)
- Cestující lektoři, knihy, písně, divadelní představení
- Abstinence vynucována na pracovištích – zaměstnavateli, později i odboráři

Hnutí za zrušení otroctví

- Kolonialisté
- Abolicionisté
- Nutnost zrušení otroctví, ekonomicky dobře etablovaného, prostřednictvím politické akce

Po občanské válce (po 1865)

- První „moderní“ válka – zabíjení na dálku, neosobní a mechanické
- Větší role vlády během války a rozsáhlá korupce vedly k rozšíření negativních postojů k vládním akcím
- Role vlády zredukována na udržování práva, rozvoj společnosti měl zajistit soukromý sektor

Vznik nadací a „vědecká“ dobročinnost

- Impulesem rozvoje soukromé dobročinnosti reakce na rozšíření popularity sociálního darwinismu, která se stala ideologií kapitalismu volné soutěže
- Ekonomice vládly trusty, oblasti dobročinnosti dominovaly velké nadace
- Vědecká dobročinnost vyžadovala vyšetření příčin nouze, poradenství a důkladnou kontrolu, případně snahu o preventivní předcházení vzniku nouze

Významné postavy americké filantropie přelomu 19. a 20. stol.

- Olivia Sage (Russel Sage Foundation)
- John D. Rockefeller
- Andrew Carnegie

Olivia Sage (1828-1918)

- Přejít od osobní dobročinnosti k organizované
- Po smrti manžela množství žádostí o pomoc – přesměrovala je na dobročinnou organizaci Charity Organization Society, aby žádosti prověřovali a vyřizovali
- Systematicky podporovala vzdělávání žen, vlastenecké aktivity a akce na ochranu zvířat
- V roce 1907 založila Russel Sage Foundation pro „zlepšení společenských a životních podmínek v USA“
- Tato nadace zavedla definitivní profesionalizaci sociálních pracovníků

John D. Rockefeller (1839-1937)

- Baptista, celý život odváděl desátek
- Nejlepší investice jeho života v roce 1861
- V době občanské války obchod s masem a solí, později s naftou, v r. 1870 slučuje své aktivity do Standard Oil company s kapitálem 1 milión dolarů
- Vede konkurenční boje
- Roku 1902 se rozhoduje věnovat podstatnou část svého jmění na dobročinné účely (různé nadace a ústavy, sloučené později do Rockefellerovi nadace)
- „Pomáhat nejnadějnějším, ne nejpotřebnějším“

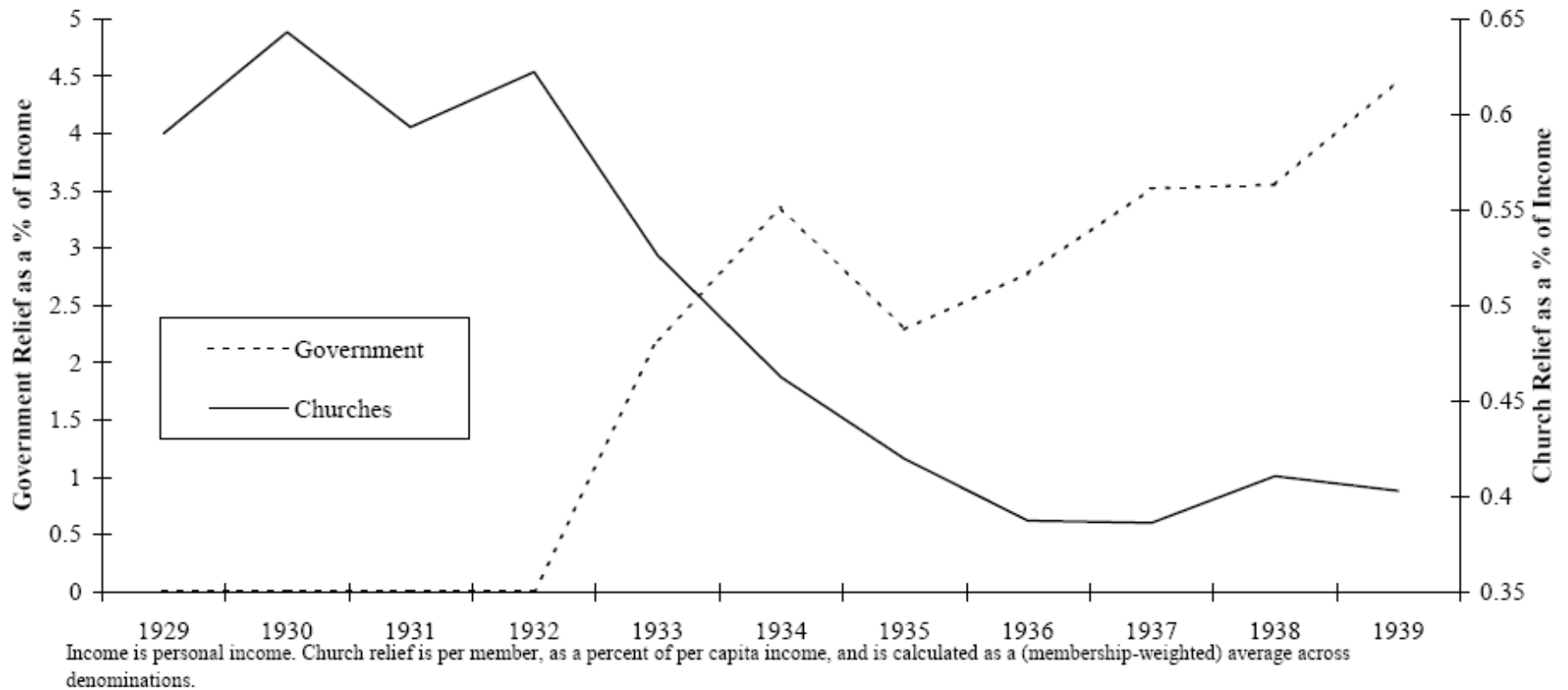
Andrew Carnegie (1835-1919)

- Začal jako údržbář strojů ve 13 letech
- Ve 30 letech již obchoduje s naftou, železem a cennými papíry
- Esej „Evangelium bohatství“
- „Hromadění bohatství těmi, kteří mají schopnost a energii ho tvořit, znamená pro lidstvo nikoliv zlo, ale dobro“ ... „Člověk, který umírá jako boháč, umírá v hanbě“.
- Doporučení bohatým, jak vydávat peníze

„Nový úděl“ F.D. Roosevelta (30. léta 20. století)

- Nové rozdělení hranic mezi státními a soukromými aktivitami
- Veřejně prospěšné práce
- Minimální mzda
- Zákon o sociálním zabezpečení
  - Vytvoření penzijního fondu
  - Programy podpory v nezaměstnanosti
- Vytěsňovací efekt

Figure 1: Government and Church Relief during the Great Depression

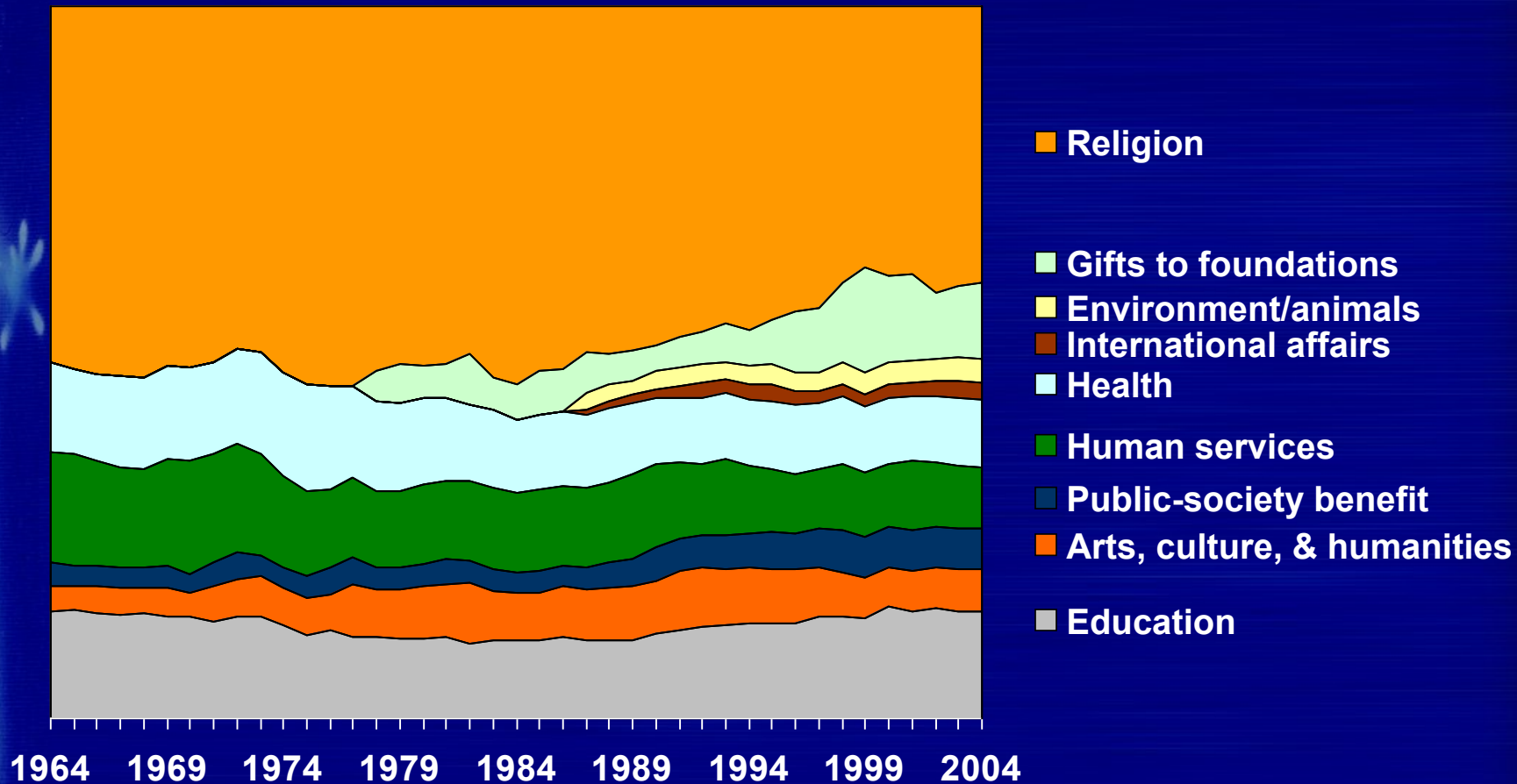

Pomoc rozvojovým zemím

- Ekologové nemohou přijímat peníze od firem znečišťujících životní prostředí

Rozdělení příjmů neziskového sektoru v USA (2004)

Diskuse – proč (ne-)souhlasíte s následujícími tvrzeními

- Je nevhodné užívat soukromé fondy k ovlivňování veřejné politiky
- Aktivity nadací zasahují do demokratických procesů
- Peníze nadací jsou „krvavé“ a tudíž se jedná o pokrytecký způsob podlézání veřejnosti ve snaze napravit obraz loupeživých podnikatelů
- Boháči zakládající nadace by udělali lépe, kdyby dávali vyšší mzdy pracujícím
- Ekologové nemohou přijímat peníze od firem znečišťujících životní prostředí